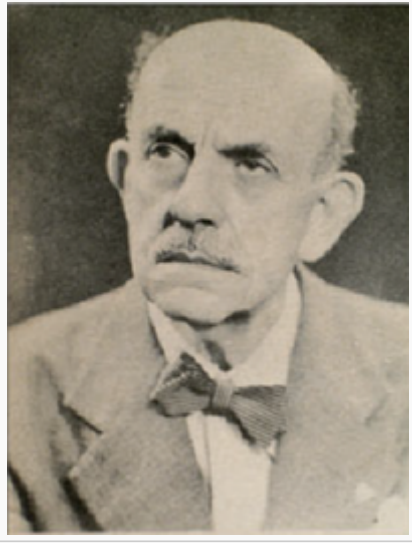

Hacim Muhittin Çarıklı (1881-1965)

Hacim Muhittin Çarıklı

Balıkesir mutasarrıfı, Birinci, İkinci ve Üçüncü Balıkesir kongreleri ile Alaşehir kongresinin tertipleycisi ve başkanı, Karesi ve Giresun milletvekili ve Bursa valisi. 1881'de Uşak'ta doğdu. İlköğrenimini Urla Mekteb-i İbtidaisinde, Orta öğrenimini İzmir İdadî-i Mülkiyyesi'nde tamamladı. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'ye devam ederek 1904'te mezun oldu. Aydın Vilayeti maiyet memuru sıfatıyla İzmir'de göreve başladı. Sonra Denizli Sancağı maiyet memurluğuna, Saruhan Sancağı maiyet memurluğuna tâyin edildi. Peşpeşe Kula, Burhaniye, Gönen, Bergama, Tarsus, Çeşme kaymakamlıklarında bulundu. 1914 yılında İzmir Polis müdürü oldu. Sonra Akhisar kaymakamı olarak tâyin edildi. 31 Mart 1917'de Şam Vilayeti'nin Havran Sancağı'nda mutasarrıf tâyin edilerek Der'a'da göreve başladı; ancak buranın İngilizler tarafından işgali üzerine İstanbul'a döndü. 26 Ekim 1918'de Balıkesir Mutasarrıflığına tâyin edildi. Görevi 1 Mart 1919'a kadar sürdü. İstanbul'a döndü. İzmir'in Yunan Ordusu tarafından işgali (15 Mayıs 1919) üzerine İstanbul'da "Aydın Vilayeti Muavenet-i Hayriye Cemiyeti" adında bir cemiyetin kuruluşunda bulundu. Bu cemiyetin pek yararlı olamayacağını düşünen Hacim Muhittin Bey, Balıkesir'e gitti. Balıkesir'de I. Kongre (28 Haziran-12 Temmuz 1919) çalışmalarını sürdürürken Vehbi Bey'in yerine kongre başkanı oldu. Heyet-i Merkeziye'yi teşekkül etti. Bu sırada Kuva-yı Millîye'nin kuruluşu devam ediyordu. Yunan ordusuna karşı başarılar elde edildi. Hacim Muhittin Bey II. Balıkesir Kongresi (26-30 Temmuz 1919)'ne de başkan oldu. Bu kongrede 29 maddelik çok önemli kararlar alındı. Bu kararlarla Yunan ordusuna karşı millî seferberlik ilan edildi. Padişaha, sadrazama ve İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya siyasi mümessillerine etkili telgraflar gönderildi. Bu sırada İstanbul Hükûmeti'nin Kuva-yı Millîye'nin dağıtılması için teşebbüse geçtiği haberleri geliyordu. Ayrıca General Milne de Kuva-yı Millîye'ye karşı olduğunu ilan etmişti. Yunan ordusu Ayvalık, Akhisar ve Soma cephelerine taarruz ediyordu. General Milne, Kuva-yı Millîye'nin Yunan ordusuna karşı savunma yapmasını çetecilikle suçlamıştı. Milne Hattı Projesi'ni gündeme getiriyordu. Balıkesir Kongresi bu projenin bir tuzak olduğunu fark etmişti. Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi, Hacim Muhittin Bey'in başkanlığında kongrenin karar ve faaliyetlerini yaymak, düşmanı mümkün mertebe bir çember içine almak üzere Alaşehir'de de bir kongre toplanmasına karar verdi. Bu suretle faaliyetler ve çalışmalar birleştirilerek düşmanla daha iyi mücadele edilecekti. Alaşehir Kongresi 16 Ağustos 1919'da başladı. Başkanlığa Hacim Muhittin Bey getirildi. Üyeler Alaşehir'in ileri gelenleriyle civar şehir ve kazaların temsilcileri idi. Tamamı kırk dört kişiydi. Kongre, padişaha, sadrazama ve General Milne'ye birer telgraf

çekerek işgalleri protesto etti. Kongre kararları 26 maddeden ibaret olup bu kongrede Balıkesir Kongresi kararları esas alınmıştır. Bu arada 7 Ağustos 1919'da Erzurum Kongresi tamamlanmış ve kongreler arası irtibat sağlanmıştı. Vatanın kurtuluşu için müşterek mücadeleye karar verilmişti. Mustafa Kemal ile Hacim Muhittin Bey arasında telgraflar teati edilmişti. Hacim Muhittin Bey Balıkesir'de 16-22 Eylül 1919'da toplantılarını sürdüren III. Balıkesir Kongresi'ne de başkanlık yaptı. Bu kongrede üç muhtıra hazırlandı. İtilaf devletleri siyasi mümessillerine verilen muhtırada Yunan askerlerinin işgal ettikleri bölgelerde katliam, yağma ve tecavüzlere devam ettikleri; General Milne'nin teminatına rağmen bu olayların vuku bulunduğu bildirildi. İkinci muhtıra İngiltere, Fransa, Amerika ve İtalya'nın İstanbul'da bulunan siyasi temsilcilerine hükümetlerine ulaştırılmak üzere gönderildi. Türk yurdunun Wilson Prensiplerinin 12. maddesine aykırı olarak, hak ve hukuk çiğnenerek işgal edildiği ifade edildi. Üçüncü muhtıra Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Komitesi Amiral Bristol'e gönderildi. Mustafa Kemal, Balıkesir Kongresi'nin çalışmalarını takdir ediyor ve irtibatı devam ettiriyordu. Nitekim 5 Ekim 1919'da Hacim Muhittin Bey'e gönderdiği telgrafta ülkemizi işgale teşebbüs eden Yunan Ordusu'nun mutlaka defedileceğini duyuruyordu. Hacim Muhittin Bey de Karesi, Saruhan ve havalisi Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziyesi adına cevap vermişti. Bu sırada bölgede Kuva-yı Millîye'ye karşı isyan eden İstanbul Hükûmeti'nin yönlendirdiği Anzavur'la mücadele devam ediyordu. Hacim Muhittin Bey son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na seçilince Balıkesir'den ayrıldı. Bu mecliste Misak-ı Millî düzenlemesi yapıldı. Meclisin feshine kadar İstanbul'da kaldı. Ankara'ya gitti ve 24 Nisan 1920'de Karesi milletvekili oldu. Mustafa Kemal'in teklifi ve yazısı ile Bursa valisi oldu. Ancak 9 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunan Ordusu tarafından işgali üzerine Ankara'ya döndü. Hacim Muhittin Bey bundan sonra Konya İstiklal Mahkemesi üyeliği ve El-cezire İstiklal Mahkemesi Başkanlığı yaptı. İkinci dönemde Giresun'dan milletvekili seçildi. Bu görevde iken Şark İstiklal Mahkemesi başkanlığı yaptı. Üçüncü dönemde tekrar Giresun milletvekili oldu. Dördüncü dönemde Balıkesir milletvekili olup 1950'de siyasi hayatına son verdi. 5 Aralık 1965'te İzmir'de vefat etti. Hacim Muhittin Bey Fransızca, Arapça, Farsça, Almanca ve Rumca'ya aşina idi. Görev başında iken takdirnameler ile nişanlar aldı. Ayrıca TBMM tarafından yeşil ve kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile taltif edilmiştir. Hacim Muhittin Bey'in; *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuva-yı Millîye Hatıraları (1919-1920)* adlı eseri, İzmir'in işgali (15 Mayıs 1919) ile başlayıp 9 Temmuz 1920 tarihine kadar devam etmektedir. Olayların bir günlük şeklinde kaleme alınmış olması, eserin değerini arttırmaktadır. Kuva-yı Millîye hareketinin başlaması, cephelerin durumu, İstanbul Hükûmeti'nin olumsuz tavrı, toplantılardaki tartışmalar ve Mustafa Kemal ile irtibat kurulması günlükte yer almaktadır. Konuşmalar herhâlde bir günün bitiminde yazılmıştır. Hadiselere genel olarak tarafsız bakılmıştır. Alanında örnek bir eserdir. Çok sayıda belge de yer almaktadır. Bundan başka bazı kıymetli belgeler, Hacim Muhittin Bey'in ailesi tarafından Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsüne verilmiştir.

Mücteba İLGÜREL

KAYNAKÇA

Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuva-yı Millîye Hatıraları (1919-1920), Yay. Haz. Şerafettin Turan, Ankara 1967.

İLGÜREL, Mücteba, **Millî Mücadelede Balıkesir Kongreleri**, Ankara 1999.

BAYAR, Celâl, **Ben de Yazdım**, Cilt 8, s.2506-2507, 2718-2736.

Egedeki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşına Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey, Ankara 1989.

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk**, Cilt II, s.461; Cilt III, s.1097, 1099, 1100, 1264.

KONUĞÇU, Enver, **Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919)**, Ankara 2000.

Zabıt Ceridesi, Devre I, C III, 8-9, 195-196; Devre II, C XV, 198, 225-226, 511, 561; Devre XXVII, 77.

31/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hacim-muhittin-carikli-1881-1965/?pdf=3636> adresinden erişilmiştir